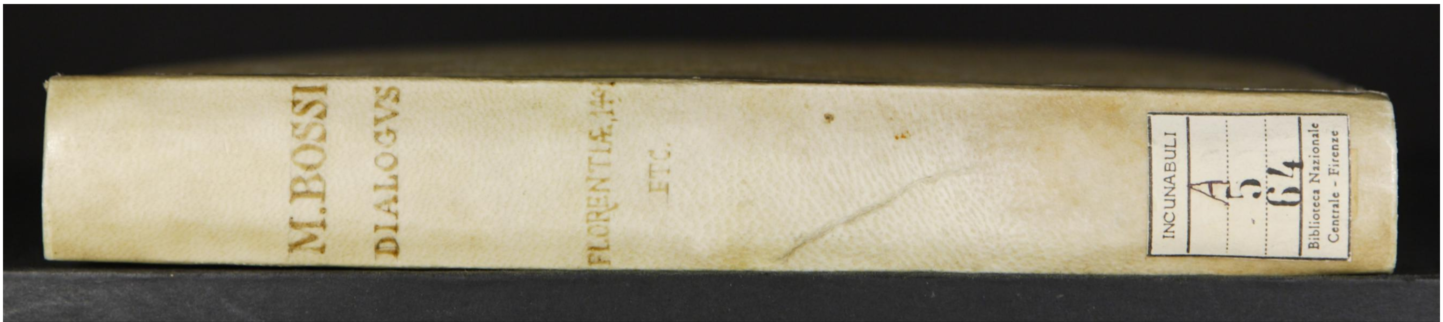

M. BOSSI
DIALOGVS
ETC.
INCUNABULI
A
5
64
Biblioteca Nazionale
Centrale - Firenze

Reuerendo prī dn̄o Ep̄o Castren.
B. Maffe9. Ma. pre. Abb. Salutem.
En mitto. d. tue opusculū dignū certe amplitudine tua: sed maiori oratore egente: quādoqdez. d. tua & ipā dom9 āplissimaqꝫ stirps de Armeniaco tot uirtutib9 et preclaris gestis illustrata maximis preconiis extolli mereatur. Ego uero ꝓ ingenii mei puitate pqꝫ mea in te obseruantia & sūma beniuolentia ingentiū uirtutū tuarū amore capt9 quoad potui breui tn̄ cōpendio d. tuā & heroū tuorū fortia facta & egregia facinora ad posteritatis mēoriam extuli & illustraui ut ppetuo uiuas: & posteritas tua tāti presulis gloria & honore gaudeā: & ipi9 uestigia uirtutū tuarū exemplo imitari possit Quar̄. d. tuā oro ut opusculū ipm̄ leto aīo ab hoīe sibi bn̄uolo suscipiat: & mei memoriam pari amore & beniuolentia retinere uelit: Vale.

Sanctissimo·d·N· pape Sixto·iiii· Pont·Maximo de laudibus & uita ac moribus Sapientissimi patris & domini·d· Iohānis Episcopi & Comitis Castrensis Benedictus Maffeus maioris presidentie Abbreuiator Apostolicus post pedum oscula deuotorū humilem cōmēdationem & salutem plurimam & longeuam foelicitatē dicit·

I mihi tantū īgenii & eloquētie a natura cōcessū esset Pater beatissime ut laudes & uirtutes prestātissimi Presulis Castrēsis tue Sanctitati deditissimi dignis preconiis scribere ualerem: omnē profecto uim dicendi in eo ornando & celebrando libenter expromerem· ut rerum suarū splendorem & gloriam litterarū monumentis perpetue immortalitati tra

dere possem. & eo libentius a me fieri posse considerem: quo res ipse satis p se note uiderentur. & latissimus mihi campus in medium se offerret. Sed quoniam ea uis ingenii in me non est quod sentio quam sit exiguum. sane ea cogitatio uenit in mentem & audacia mihi addita est maiores scilicet nostros immitari qui bene & sapiēter instituisse uidentur ut a precationibus initia sumerēt & ab ipsis diis immortalibus auxilia exposcerent. ita a me necessario faciendum existimaui. & summe diuinitatis opem implorandā censui ut saltem ea me dicere aut profari concedatur que tantum sint ab adulationis specie quantum ab ipsa necessitate remota. Nullum ē enim sincerius neq; acceptius dicendi genus quam quod fingendi non habet causam. Quippe nulla me necessitas ad

ſcribendũ nulla aſſentandi voluntas
cogit quod genus ab ineunte etate ab
ipſa natura ſemper abhorrui & nihil
turpius quam vanum & mendacē eſ
ſe duxi·libet profecto ea ſcribere que
vera & ex animi ſentētia ab oibus me
rito cōprobari poſſint·Nihil huc niſi
perfectũ ingenio elaboratũ induſtria
afferri oportere.Talis enim cauſa &
de tali viro mihi oblata eſt ut oratio
nemini deeſſe poſſit.Sed quid de tã
clariſſimo Antiſtite pater ſãctiſſime
niſi dignũ dici poteſt qui per omnes
gradus etatis ita vixit vt merito ſum
mis laudibus extollendus ſit & ab oī
bus eſſe cenſeat.Illud in primis conſi
derandum puto an preces mee apud
ipſam diuinitatem valeant:que non
tam accuratis precibus quam orantis
innocentia fide & ſanctitate letatur·
Verum quantum in me erit maxima

fide enitar orationem meam ad mode
stiam tueq; sanctitatis moderationi
submittã nec minus considerabo quid
auribus tuis placeat·quã quid ipsius
presulis uirtutib9 debeatur ·Hec me
cura sola circunstat:ne ingenii mei ex
ilitate in laudibus suis parcus fiam:
Nam magnas laudes ꝓmerenti mag
no preconio & clarissimo oratore op9
est:fidem tamen & singularem beni-
uolentiam erga se meam accipiet opti
mus & humanissimus princeps & ab
ipsa religione initium faciam:cum sit
omnium presulum quos nouerim re-
ligiosissimus:summus cultor & maxi
mi dei amator:qui religione:sanctita
te:uite integritate:innocẽtia.assiduo
in reb9 diuinis cultu ita excellit & ab
omnibus habetur ut inter optimos &
integerrimos principes merito connu

de Religione

merari immo uero principatū tenere ualeat: Initium enim sapientie dei timorem sacre testātur littere: & dei optimi maximi timor immensum ipsius dei amorem inducit: ipsum immortalem deum quoniam presul noster timet & uehementer amat: & continue sibi obsequi & parere studet: eius precepta enixius obseruans & tenens: ab ineunte etate in eodem amore tam in aduersis quam secundis rebus nulla intermissione facta amare & uenerari omni studio perseuerauit: sapientiam ipse deus sibi habunde parem gratiā conferendo subministrauit: ut forti & inuicto animo esset: & aduersa quecunque constantissime ferre posset: & tandem ad summam ipsum foelicitatem perduceret: In qua

vti vir fortis optimus dei miles iter iã
ingredi cepit. Ito igitur animis cõtra
Presul dignissime ac faustum & felix
matre dea idest dei virgine monstran
te uiam iter prosequere cuius opem in
tuis rebus aduersis sepenumero implo
rasti. & ipa calamitatum tuarum fide
lis comes te vti virum bonum innocẽ
tem sui & ipsius dei amãtem nunquã
dereliquit. ipsisq; calamitatibus & mi
seriis iam finem dedit. Habet eni Sãc
tissime pater has vices mortalium cõ
ditio ut aduersa ex secundis ex aduer
sis secunda nascantur. Presul vero no
ster vti vir iustus & sapiens nunquã
meliora desperans post tenebras lucẽ
sperans quaz ĩpresentia claram cernit
& continue clariorem videbit. Quip
pe ad ipsam felicitatem reuersus nũc
sibi secunda & prospera omnia se offe
runt: & ad meliora iterum reflãte for

tuna gressus suos dirigere uidet. Hi
sunt pater sanctissime sue innocentie
sue bonitatis sueq; pietatis uberes sibi
a deo dati fructus: qui hominum men
tes & corda disponit & ueritatem diu i
occulto pati iustitiamq; opprimi non
sinit. non eni; antistiti nostro minoris
laudis esse uidetur optimum esse quã
magnum esse principẽ. Et quanto ma
ius est alios bonitate prestare tãto lau
dabilius q; cu; ipse sit optimus omnes
circa se sui similes effecit. sed hactenus
đ Religiõe quoniã multo plura sunt
secretiora sue pietatis officia que enar
rare longum esset Sicut enĩ preclara
que omnibus nota sunt ita etiam non
mĩora que secreto facit que ad faustu;
vulgare nõ tradit immouero cauet ut
nesciat (iuxta sacrum eulogium) dex
tra quid sinistra faciat. quot eni; pau
peres exul a patria omniu; rerum ege

nus in maximis delitiis assuetus &
enutritus:forti animo immensa carita
te fouit·quantam pecuniam in beate
uirginis & ipsius dei honorē pia men
te erogauit:cum ip̄e magnopere ege
ret:huiusmodi munera subire non du
bitauit·O pium presulem:O uere san
ctum & summa religione preditum:
Antistem magnis preconiis extollen-
dum:Nihil est enim Beatissime pater
deo acceptius nihil quod magis confe
rat generihumano quam uir pius be
neficus benign9 & liberalis:qui fessis
manum porrigit:lapsos erigit: susten
tat egenos:Q uis hanc sibi piaꝫ & bo
nam mentem dedit:deus certe deus:
Nam diuina hec potius quam huma
na opera esse uidentur: & ipse dei ser-
uus sciens & prudens: deo & eius uir-
gini genitrici pro sua miti natura &

magna caritate tribuit: ipsisq; gratias
sepe egit: & continue agere non desinit
quoniam nobilitate animi & corporis
& omnium uirtutum ornamentis de9
ipse amplissimum sibi inclite stirpis
sue ortum felicissimum dedit: Et ipsa
nobilitas suis optimis & suauissimis
moribus in eo certe abscondi non po-
test: Et quoniam amplissima facinora
celebrem fecerunt nobilitatem gentis
presulis nostri & uetustam proaurorũ
suorum clarissimam originem: Si sa-
na mente & equo iuditio considerare
& altius repetere uoluerimus Sancti-
ssime pater paucos profecto sicuti re
ligione pietate & bonitate nature: ita
etiã originis nobilitate castrẽsi nostro
cõparandos inuenire difficile erit: An

6

tiquam enim stirpem de Armeniaco
ab Armenie Regibus paternū genus
maternum uero cum diis immortali
bus ortum habuisse ferunt·nam mai
orum suorum fortia facta & admiran
da facinora ingentesq; uirtutes satis
nobis ex antiquis annalibus prope mi
raculo indicare uidentur Armeniam
enim maiorem alteramq; & omnē Asi
am minorem fere usq; ad montē thau
rum & egipthi partem magna & for
ti Gallorum manu maiores sui sum
mis uiribus debellarunt·Reges & pri
cipes immanissimos christi hostes ibi
dem trucidarunt. Vrbes & opida ex
pugnarunt ceperunt & subiugarunt.
& regna ipsa christi hostibus sub cru
cis vexillo interemptis longo tempo
re possederūt·Tunc virgo forma spe
ciosissima & facie prope diuina que a
barbaris ueluti dea colebatur Regina

Aeo nomine capta & regno spoliata
iterumqꝫ quoniā christuꝫ colebat re
gno restituta propter eius summā pu
diciciā regios mores egregiā formā
christiqꝫ nostri singularē deuotionē
presulis nostri maiorū suorū alter ex
duobus fratribus ipsius uirginis amo
re captus ipsam Reginā duxit vxorē
magnisqꝫ & Regiis đ more celebratis
nuptiis Regnū ipsum ad christi Reli
gionē maiori robore stabiliuit: ibiqꝫ
multis ānis regnauit quāpluresqꝫ fili
os procreauit. Indeqꝫ genti & familie
de Armeniaco nomen dedit. Postmo
dum uero Grechorum inuidia & per
fidia inualescēte quoniā semper fuit
emula uirtus Iterum Barbari Grecis
clam solicitantibus & exhortantibus
ab extremis Asie finibus maxio & im
menso exercitu comparato venientes
cū Grecis sentientes bellū asperrimū

& multorũ milliũ infinite multitudi
nis Barbarorũ horrendũ renouarunt
quod Armeniaci magno animo intre
pide susceperũt· & pluribus preliis
victores multis millibus Barbaror uꝫ
trucidatis Barbaros ipsos grauiter af
flixerũt. Tandẽ Armeniaci nil tale đ
Grecis suspicantes ab ipsis Grecis pro
diti & circũuenti undiqꝫ a Barbaris ꝫ
Grecis atrox prelium cõmissum ẽ. Ar
meniaci in medio positi cernentes se a
Grecis proditos pugna paulatim sece
dẽtes maxĩa suorũ pte amissa Regna
ipsa deniqꝫ relinquere coacti sunt· &
reuersi ad Gallias ad patriũ solũ Gre
chorũ proditiõibus territi quibus pa
rum fidei haberi poterat nullam vl‹te
rius expeditionẽ cõtra ꝫ Barbaros chri
sti hostes parare quesiuerunt. Et ita
Sãctissime pater heu dolor multe Ci
uitates que christianam Religionem

colebant nulla iam subsidia expectan
tes facile expugnate & in miserrimaꝫ
seruitutem omnibus christianis inter
emptis redacte & delete sunt. O dam
nandam & sceuam Grechorum persi
diam o crudelitatem horrēdam & in
extimabilem christiane Religiōis iac
turaꝫ Amisse sunt eo tempore & Iero
solima & tot clarissime ciuitates chri
stiana Religione fulgētes Antiochia
Ptholomaida Ephesus & omnis Pale
stina & alie innumere vrbes quarum
nomina enarrare longum esset dolis
& arte Pelasga que magnis sumpti
bus multo sudore & sanguine maio
rum nostri Presulis de Armeniaco o
pera & proauorum suorum clarissi
ma memoria & gloria singulari adep
te & forti ac īuicto aīo diu retēte fue
rant. Hec est uera nobilitas. hec sunt
uera nobilitatis opera omni certe no

bilitati preferenda·Hec sunt beatissi
me pater que presulem nostrum i cla
rissima luce uersantem multis uirtu
tibus ornatum suam augent gloriam
& ipsum amplissima dignitate dig
num reddũt·Quippe ut Crispo pla
cet maiorum gloria posteris quasi lu
men est .neq3 bona neq3 mala eorum i
occulto patitur.Deus enim qui nullũ
bonum immune neq3 malum impuni
tum permittit sicuti Grecos sua perfi
dia licet lēto gradu grauiter puniu e
rit & ultimum eis interitum dederis
ut nulla amplius Grecorum imperii
facies existat ita antistiti nostro quo
niam maioribus suis christiãe religi
onis acerrimis defensoribus non satis
fecisse uidetur meritas gratias inpre
sentia rependere satagit ipsumq3 in oĩ
bus rebus suis extollere & virum ma
gnum facere & eum summo deniq3 sa

sacerdotio

cerdotio dignum reddere pre se fert. Nam bene acta uita & ingentes virtutes sue id satis exposcere videnť. Et quoniã proauorũ Castreñ nostri multa sunt & pene infinita egregia & admiranda facinora. que longa rerũ ab se gestarum serie scribẽda essent: in aliud tempus reseruanda: & in magnũ volumen redigenda censui: sat nobis erit in presentia summis ut aiunt labiis Nobilitatem presulis nostri commemorasse. ne historiam scribere et a proposito nostro aberrare vel nimiaꝫ digressionem facere videamur: Humanitatem presulis nostri Sanctissime pater minime pretereũdã esse arbitror quoniam hec sua amplissima Nobilitas quasi compendiariaꝫ ad se trahere videtur: Nihil enim in principe dignius nihil laudabilius humanitate & clementia: Quis est p deos

immortales eo humanior. Tanta quidem in ipso est benignitas & humanitas: tantuꝫ vel natura uel ipsa Regia Nobilitas sibi clementie tribuit. ut si quis eum uti principem adeat. se ut equalem exhibet. Veluti qui dignitate excellit facilitate par ifimis esse videatur. benignus est & mitis in respõdendo: nulla uis nulla in eo seueritas aspicit᷑. dulcis & suauis sermo ex ore suo semꝑ exit. Nihil nisi gratiosum & humanum magno quidem principe dignum profert. Nemo a se nisi letus & satisfactus contentusqꝫ discedit. iuxta illud Titi Vespasiani quem prisci humani generis delitias appellarunt Non oportere inquit quenquã a sermone pricipis tristem discedere. et illam se diem perdidisse dicere solebat. in qua nemini profuisset aut aliquod beneficium nõ contulisset magna cer

te uox summo principe digna cuius multa secula iocundissimam memoriam tenere possint. Sic Antistiti nostro merito dici potest. qui multis ꝓdesse: nemini obesse studet. mundos animos non ut multi uafris simulationibus contundit & deprimit. sed pure & sincere fouet & attollit. Prodest enī apud eum bonis: bonos esse: Virtutibus preditos uiros & ipas virtutes vehementer amat. ex hisq; multos benefactis suis sibi obnoxios reddit: Nemo enim eum frustra rogauit: sepe ultro obtulit que multi petere uerebantur: Est domus sua omnium virtutū diuersorium. pauperum & egenorum refugium: quibus multa palam. sed plura serceto pro sua innata clementia erogantur: Non diuitie non opes non Regum aut sublimium aut magnorum principum nobilitas ipsum

elatum aut tumentē facit: sed quo sub limius · eo sumissius . se oībus humanus benignus gratus & iocundus prebet: Magnum Allexandrū Macedonem q̄ comilitonem suum gelu & immenso frigore rigentē & semi mortuū in sede sua apud ignem confouerit: et paulum emilium q̄ Regem Perseum victum & ꝓfligatū & deniq̄ captiuū ad se ductum supplicem & in terram prostratum subleuauerit & in tribunali prope se sedere & Regio honore habere voluerit: et Iuliuz Cesarem q̄ Pompei caput ad se delatum lacrimauerit: & illud honorifice sepeliendu3 tradiderit: vnico humanitatis actu tā topere cōmendatos · ac memorie & litteris ad perpetuam ipsorum gloriam celebratos legimus · q̄to magis de presule nostro de eius erga omnes continuata humanitate dicēdum esset qui

eadem constantia eodem vultu in ip-
sa humanitate & clementia retinenda
vt de Socrate scriptum est firmo & cō
stanti animo semper existit: cuȝ sit na
tura duce familiaritate iocundus con
suetudine amabilis aspectu gratus co
mis & omni mansuetudine plenus: ne
mo enim eum cōuenit quin placatus
& sui amantissimus discedat: O certe
dignum ꝗ quo ꝑpetua celebretur me
moria pium Antistitem non minus a
mandum quam summo honore vene
randum: Quis eniȝ est vir eo melior
quis humanior quis uita sanctior: ti-
bi quideȝ imprimis sanctissime pater
& vniuerso patrum senatui ita carus
periocundus & acceptus esse apparet
ut patres ipsi in eorum cetu ipsum de
siderare & Sanctitas tua id innuere
uideantur & breui ipsum in eorum
collegio futurum omnes fere viri op-

timi autumant: Quippe est omni re
ligionis cultu & immensa virtute or-
natu s: neq3 enim inficiari potest opti
ma virtutum suarum disseminata fa-
ma & in mentibus omnium ordinum
iam vehementer impressa: quoniam
ita hec omnia vera sunt & in ipsa veri
tate firmata ut orbis terre iuditio cō-
probari possint: neq3 testibus egere ui
deamur. quando ipsius laudabilis ui
ta non in abditis sed palam & seorsu3
priuatim & publice non a vulgarib9
sed ab omnibus fere Ro. curie integri
tate sapientia & doctrina probatis ui
ris extollitur & magnopere laudatur
Liberalitatem & munificentiam No-
bilitati & humanitati proximā & cō-
iunctam Presuli nostro innatam sanc
tissime pater minime tacendam cēseo
que ab his proximis virtutibus suis
plenis vt aiunt manibus magno anio

pcedere videt:quis est.n.eo liberali-
or & munificentior qui pecuniã om-
nino contempsit quando non habuit
& cum apd eum magna copia fuit ea
vinci passus nõ é. quod in magna vi
auri multis difficile fuit & magni a-
nimi esse vr̃ nõ uici a cupiditate iux-
ta illud virgilianum:qd.n. mortalia
pectora cogis Auri sacra fames:sed ad
liberalitatem & beneficentiam bene
merentibus uel de ipso benemeritis
grato animo semper contulit. Multa
quidem in eo sunt genera liberalita-
tis que ennarrare superuacaneum es-
set:Sed illud vnum quod sibi propri
um & peculiare ab ipsa natura conces
sum é cõmemorare sat erit: ꝙ in iuuã
dis & cõfouẽdis amicis & sibi beniuol'
ita liberalẽ pmptũ & patũ se exhibet
ut amici ipi a necessitate subleuentur
uel ad altiorẽ gradũ ascendant prefer
ti idõeis suo sapiẽti iuditio electis ui-

ris ac si sibiipsi necessaria subministra
ret omnem diligētiam adhibet: Non
enim epulis & comessatiōibus aut ue
nationum apparatibus pecunias pro
fundit Presul noster quarum memo-
ria breuis uel nulla esse potest: sed ad
homines iuuandos extollēdos aut cō-
seruandos pecuniaꝫ utilius & melius
exponendam arbitratur quibus inest
gratificandi intellectus & uoluntas
uel arbitriuꝫ que gratificatio non ex
pecunia sed ex uirtute ꝓpromi potest
qua homines ad beatam uitam ad ip
sam immortalitatem tendere posse ui
dentur. Non enim amicos sibi pecuni
a comparat: sed eos ad uirtutem ad di
gnitatem ad honores ueluti pauper-
tate depressos erigit ut sua ope & ope
ra adiuti quandoqꝫ emergant seqꝫ hu
mo tollant & in clariori luce uersent:
Quippe his temporibus plurimum

necessarius & quasi diuinitꝰ nobis da
tus esse uidetur noster Presul. Quo-
niam non facile emergũt quorum uir
tutibus obstat res angusta domi: Ea
demum uera est hec ista sua liberali-
tas & munificẽtia que amicis prodest
nocet nemini: non enim ut multi cu-
pidi honoris & glorie ea cupiditate
ducti ad ostentationem magis quam
ad voluntatem facere consueuerunt:
rapiunt aliena ut aliis largiantur: sed
ut vir bonus beneficus & liberalis: su
a non aliena aut ex archa aut ex indu
stria uel ex virtute ꝺpromit: & de su
o iure quantum liceat libenter cedit:
ut amicis prodesse possit: Ille enĩ uerꝰ
ẽ honor illa uera laudis & fame glo-
ria que ex meritis & uirtute depromi
tur. O felicem Presulem O dignum
princi pem maxima liberalitate com-
mendandum: qui non opibus non di-

uitiis cumulandis in hominum uoce
& admiratione magnum uideri stu-
det sed veram illam foelicitatem esse
existimat dignum scilicet foelicitate
uideri: Sed quid singula refero & col
ligo quasi uero omnia aut oratiōe cō-
plecti aut memoria consequi possim
sufficiat nobis sanctissime pater d sin
gulis uirtutibus suis pauca attigisse
nam eius preclara opera rebus ex ip-
sa uirtute nascentibus continue cre-
scunt & in dies maiora fiunt. Eius e-
nim domestice res & familiares claris
hospitibus semper liberalissime pa-
tent & omnia ad liberalitatem & mu-
nificentiam amplissime conferre stu-
det Et certe non est improbanda im-
mo uero admodum necessaria gratio
sorum & proborum hominum hospi-
talitas que magnopere a Theofrasto
laudatur: Vbi ualde decorum esse in

quit patere domos hominum Illustri
um hospitibus Illustribus & ita mea
quidem sententia conueniens esse ui-
detur magno Principi in dando esse
munificum in exigendo minime acer
bum quod genus his temporibus ra-
rum ē: & quidē omnia preclara rara
idoq; presul noster liberalitate & mu
nificentia magnam sibi laudis accessi
onem comparauit. Sed iam de forti-
tudine referamus. Si animi fortitudi
nem Presulis nostri in aduersis rebus
aspicimus beatissime pater si patienti
am & constantiam consideramus: pro
fecto animi magnitudinem temperā-
tiam summam sapientiam in eo ipso
admirari oportebit q; in calamitati-
bus suis ita inuictum animo fortem
& cōstātē nūq̄ de gradu deiectu3 se oi
tpe ōndit ut inter illos priscos Roma
nos Cāillos Coriolanos fabios Catōes

merito cõnumerari possit semper eadem fronte eodem vultu omnes miserias omnes animi passiones Presul noster fortiter perferre uisus est: nũquã mestum aut tristem uel suis uel externis se ostendit. omnia equo animo ferens suos sepe numero ad uite frugalitatem ad patientiam ad bonam speꝫ exhortari studebat dum in aduersis procellis fluctuaret ut bene pro sua ĩnocentia sperarent: illud poete nostri sepe in ore tenens: O sotii neqꝫ enim ignari sumus ante malorum: Durate & uosmet rebus seruate secundis: O passi grauiora dabit deus hiis quoqꝫ finem. ipse enim frugalitate pisones: sapientia Lelios: constantia Regulos superauit. & quia iustus & innocens erat iniqui & ĩprobi eũ odio habuere. & caꝫ querere cõati sunt ut bõa sua diripe & expilare possẽt. verũ ipse forti

& constanti animo aduersa queq; tu-
lit adeo vt non minus ipsa cōstantia
& tollerātia in aduersis q̄ in secundis
felicitas presulem nostrū magnū et ꝓ
batum ac felicem reddiderint. Veru;
quia hec omnia non solum tibi Ponti
fex Maxime & ceteris patribꝰ sed om
nibus ciuibus & externis admodū no
ta sunt orationem meam in his ꝓlixi
us vagare nō sinam. Habet enim hoc
primum in se magna fortuna tam in
aduersis q̄ secundis. vt nihil tectū ni-
hil occultum esse patiatᵉ. eorum pre-
sertim qui in clariori loco constituti
sunt nō modo domos sed cubicula ip-
sa intimosq; secessus pandit oīaq; ar-
chana fama disseminante recludit. ne
q; bona neq; mala eoru; in occulto di
utius stare possunt. Quod si omnes
Principes & Reges id sana mēte consi
derarent. & se tanq̄ speculum suis esse

cernerēt·nihil certe agerēt qđ ab oib9
cōprobari nō possset:& ita diis quā si-
milios se reddrēt:ita·n·egiptii sic gre
ci reges suos quos dyotropheas·i. dei
filios appellare cōsueuerūt·esse volue
re.& malis sepe sublatis aut īfeliciter
īterēptis bonos prīcipes & reges mul
to tpe habuere. Verū enimuero Bea-
tissime pater quoniam inpresentia in
hac ut ita dixerim ferrea etate in max
ima peccandi licentia vitam agimus
Presulem nostrum admirari summis
q laudibus admodum prosequi licet
qui certe solus nunc mihi laudandus
occurrit·q ppe miraculo ī hac tēporū
pturbatōe ne dixerī fece esse uidet in
qua nulli uel pauci admođ sui similes
sint·aut omīo reppiri possint.ideo nō
immerito hec aī sui fortitudo magnis
preconiis extollēda est: que pl'es secū
virtutes tanquā pedisequas & sibi īser

uiẽtes ipsum comitãtes traxit: Tẽpan
tiã. s. & cõtinẽtiã: & ipsam deniq3 iusti
tiã oĩm virtutũ reginã & dña3. tãta ẽ
n. sãctissĩe pater ĩ pricipe nostro oĩm
rerũ tpantia ut nũquã modũ excedre
in qbuscũq3 reb9 ĩ oĩ uita sua uisus sit
tãta ẽ ei cibi & pot9 moderata pcitas
ut illud Ciceronis omnino sibi persua
sisse uideat: idest nũquã bis in die sa
turum fieri placuisse: & tantũ cibi &
potus. sumendum esse putat. ut uires
reficiantur non oprimantur: et somni
quidem parcitate & maxima tempe-
rie ad multam noctem uigilans & ali
quid uirtute dignũ agẽs cõtinue usus
ẽ Tãte pterea cõtinẽtie ab ĩeũte etate
habit9 est. & habet in dies ut nihil in
eo nisi sãctũ & pbatũ sũmo viro & ma
xima virtute dignũ ĩtueri aut notari
possit: sp honori & dignitati sue & op
tie fãe nõ solũ sibi s3 oĩb9 suis cũ ingẽti

omnium laude consulere studuit: Il-
lud Ciceronis assidue cogitãs. Famã
minime esse negligendam: ad res ge-
rendas magnum esse telũ: Illãq; Pla-
tonis preclaram sententiam: Quales
principes tales solere reliquos esse ci-
ues: ita seruos & omnem familiã pre-
sul noster bene moratos habuit: vt di
gnitate domini maior fuerit fortuna
serui: deniq; per omnes gradus etatis
ita vixit. vt inter cõtinentissimos pri
cipes merito cõnumerari possit: in op
timoq; eius animo adeo ipa virtus in
sedit & altissima fundamenta cõiecit.
que dies ac noctes animũ ipsum glo-
rie stimulis concitat atq; admonet: vt
sic continue uiuat. ut commemoratio
nominis sui non sit cum vita dimitten
da. sed omni posteritati adequãda &
nullis delenda seculis: Ille certe ue
rus est honor. illa uera laudis & fame

gloria

gloria que ex preclaris gestis & meri
tis & ex ipsa virtute depromit̃:sic.n.
noster presul nihil i vita magnope op
tandum existimauit preter ea que ad
omnium virtutũ laudes ad ipsam mo
destiam & honestate₃ tendere uiderẽ
tur:sic deniq₃ posteritatem sua₃ maxi
marum rerum gloria diu auctã & ad
summã claritudinem euhectam ade/
quare imo verius supare uidet̃: O ui
rum bonum iustum & prope diuinu₃
o antistitem tot uirtutibus decorũ no
stris seculis admirandu₃ & sũmopere
amandum Iustitia ante eu₃ semp am
bulat continue in ipsius optima men
te uersatur & gressus suos plane diri/
git:nihil nisi iustum & pfectu₃ & om
ni equitate moderatu₃ ab eo procede
re pót.iustitie.n.ado amator et cultor
assiduus & equitatis obseruantissim⁹
existit ut nõ solu₃ sua cuiq₃ restitui &
dari exoptat:s₃ qñq₃ đ iure suo ut ipa

iustitia ĩpediri nõ possit liberali aīo
cederẽ nõ dubitat:& sua sepe cõdonat:
ne iustitia ipsa in aliq̃ sui pte ledi aut
opprimi possit:qđ nr̃is tporibꝰ diffi-
cillimũ vr̃:& eorũ hoĩm q ita liberali
ter sua cõdonẽt rarũ genꝰ esse certũ ẽ
& qdẽ oĩa preclara rara:qs ẽ.n.q hoc
tpe habẽdi cupiditate ñ frãgatur: cũ
oẽs hoĩes natura duce expetãt vtilita
tẽ ad eãq; rapiantẽ:neq; modus ullus
aut mẽsura rapinis datẽ: Strẽui & cal
lidi ac sapiẽtes nũc existimantẽ & ha-
bentẽ q aliẽa nouis & exq̃sitis rõibꝰ ex
torq̃re aut rape sciũt.Cõtra vero anti
stes nr̃ pr̃ sanctissĩe huiusmodi rapĩas
vehemẽter horret:ĩdebitas & iniq̃s ex
actiões dãnat:& dolet sepenũero eisđ
obuiare nõ posse.magna qdẽ ẽ ei vis
cõsciẽtie:nihil nisi iustũ & equũ & ab
oĩbꝰ bõis apꝓbatũ apetit:aliẽa dimit
tit:neq; optat cõtra volũtatẽ eoruʒ ad
quos ptinẽt:sua vero liberali & bene-

fico aīo cū multis imptiri letat᷑:Et cū ĩter alios pricipes ditiſſim⁹ ſit & mul tis opib⁹ locupletiſſim⁹ nulla auri cu piditas nullū cōgregādi deſideriū eū tenet:ſed ad liberalitatē & beneficētiā ſuis ꝓ ipſorū meritis đinde aliis omīa cōfert: nō.n. mouetur preſul nr̄ fama aut opinione liberalitatis & beneficē tie ſed fide caritate & ip̄a iuſtitia qui bus natura duce ad oīm reruꝫ que ad mā̄ſuetudinē morūq; facilitatē perti nent plane inducit᷑:& amore multitu dinis magnope cōmouet᷑:ut eq̄ oibus benefacere poſſit:Habet enī multum auctoritatis iuſtitia ad fidē faciendaꝫ quoniā ceteris uirturib⁹ plus pollet: & in oī etate p̄ſul nr̄ iuſtitiaꝫ tanquā ceterarum virtutum reginam coluit Magnāq; ꝓpterea ſibi pauit gloriam qm̄ a potētiorib⁹ opreſſos ſepe iuuit: & illos vrgeri nō eſt paſſus ſed ſuis o pibus ſuaq; virtute ſubuenit: Nullaꝫ

18

n. in hoim genere naturã meliorẽ esse scribit Cicero q̃ eorũ q se natos ad homies iuuãdos cõseruãdosq; arbitrantᵉ & homies hoim cã fuisse generatos ut ipsi iter se alii aliis ꝓdesse possent: Iustitie. n. cã ut ait Herodotꝰ olim bene morati reges constituti: & ipse leges iuente sunt ad obseruationeʒ iustitie: Hec presul noster optime tenẽs pater Sanctissime iustitiã omi ratione colẽdam & semp retinendã censuit: nõ solum ꝓpter se sed ut multis ꝓdesse posset & sic ad amplificatõnẽ honoris & glorie ꝓximior accedere uideretᵉ Preclare eni Socrates hanc uiã ad gloriã ꝓximã & quasi cõpendiariã esse dicebat siquis ageret ut qualis uideri uellet: talis esset: Sunt certe quidã hoies qui iusti & boni haberi uolunt nec sibi nec alteri ꝓsunt: in quibꝰ ut dicitᵉ nullus labor nulla industria nulla cura est: hi quidẽ: qm̃ omis ratio & in-

ſtitutio uite hoīm adiumenta deſide
rat ut plurimū contēnunť & potius
ab hōibus ludibrio habenť Caſtren.
noſter .S. pater qm̄ ab ieūte etate aut
a maioribus ſuis aut a prē aut ab ipā
natura ob grandiū virtutū ſuaꝝ nōis
celebritatē accepit ideo uti uiro iuſto
optīo & multarū uirtutū ornato ocu
li oīm cōiitiunť atq; in eo quid agat
aut queādmodū uiuat īquiriť et ipſe
tanquā ī clariſſima luce ī eminēti lo-
co poſitus ab oībus inſpiciť oībus no
tus eſt nullū eꝰ factū aut dictū obſcu
rū eſſe pōt his deniq; uera dať glorie
palma qui ſicuti pſul nr̄ cōtinue iuſti
tie fungūť offitiis & de oībus bn̄ me-
reri ſtudēt. quaꝛ ſiquis iuſtitiā ipſa;
intueri aut cōſiderare uoluerit: preſu
lis nr̄i geſta & uite rōe; ītelligat & ip
ſa; iuſtitiā tanq̄ ī ſpeculo recte uideꝛ
poterit Sūma ſapiētia & īnata prudē
tia Caſtrenſis nr̄i .S. pr̄ has oēs ingen

19

tes uirtutes ueluti accessorias & qua
si cōpēdiarias nō īmerito sibi uēdica
uit Nā uere sapiens ille dici pōt qui
in oibus suis rebus optimo cōsilio gra
ui & exquisito iuditō regit᷑:qui in oī
actione ipsaꝫ uirtutē amplectit᷑:& cū
nihil sit teste Cicerone uirtute amabi
lius nihil quod hōines magis allitiat
ad amandū:qua qui sunt prediti soli
sunt diuites soli res possidēt ꝑpetuas
& sempiternas:ideo ꝑsulis nr̄i virtu-
tem & sapientiā omēs admirāt᷑ amāt᷑
& uenerant᷑:ipsuꝫ hoīes adeunt uelu
ti quoddā terrestre oraculū ut de So
crate scriptū est ꝙ sua benignitate &
māsuetudine quādā uite mediocrita
tem sequens se minꝰ sapientē existiat
īmo uero se tantuꝫ scire fatet᷑ ꝙ nihil
sciat & ita in hominū opinione maio
ri sapientia & dignitate auget᷑ Qua
tuor uirtutes describunt Stoici sibi in
uiceꝫ nexas & mutuo coherentes ut q
unā nō hūerit oibus careat:prudenti

am: iustitiā: fortitudinem· tempanti
am· has omnes sic habet presul noster
ut tñ emineat in singulis· Quis eniꝫ
eo sapientior qui oibus semp post ha
bitis ita cristianā religioneꝫ & ipsuꝫ
xpm̄ coluit & colit ut honores digni·
tates & ipsas diuitias cōtempsisse ui·
deat̄· uirtuteꝫ & dei sapientiā cōtinu
e ante oculos tenens Quis eo iustior
qui opib9 suis ita distributis ut quas
amare alii uehementiu s uident̄ diui
tias ꝓ iustitia oīno cōtempsisse & pl9
accepisse quā dedisse uideat̄· Quis
eo fortior qui tāta nobilitate predit9
Regio sanguine oriund9 maxīs edu·
catus delitiis tot calamitates & erum
nas inique passus sūma patiētia & hu
militate sustinuit Quis eo tēpantior
q ad honores & dignitates ad āplaso
pes iterū reflāte fortūa reuers9 ita mo
deste & tēpate utit̄ ut maximā laudē
cū sūma oīm bēiuolētia sit cōsecutus:

neq; ita diuitias cōtēpsit: ut oīno pder
aut dissipar & piicer ueluti de crate
thebāo & antistene mēoric & lrīs pdi
tū est: & his ad inanē gloriā potiꝰ ui-
tio datū: sed bñmerētibꝰ iuxta eorum
merita liberaliter distribuere uelit.
O principē uere sapiētē q oīm iuditō
sapiēs extiat quiq; ī suis aduersis re-
bus tāta patiētia sapiētissime usus est
& tā īiusta & īiqua aduersus eū ppe-
trata faciora semp equo aīo tulit: qq;
felicia & pspera tanta modestia tanta
rōe cōplectit: eisq; maxīa moderatiōe
& hūanitate utit: Quippe secūde res
diuitiis preserti referctę hoīes elatos
tumētes & supbos facere cōsueuerunt
Presul nr nulla elatōe oīa cuz uirtute
moderat: nullus fastus nulla pompa
in eo inspicit: quod difficilimū & ar-
duū uidet opibus non tradere mores
omīa grauiter & sapienter agit ita ut
quicq̄ quod ad grauē & sapiētē prin-

cipem ptinere uideat in eo desiderari
nõ possit: quottidie eni i respondendo
prudentiã: in tacẽdo uel audiẽdo mo
destiã: i deliberãdo aut iudicãdo gra
uitatẽ incredibili ingenii sui magni-
tudine intueri licet: Illud clarissimi
philosophi pithagore sapientissimus
presul nr̃ quod ab ineũte etate sp tenu
it cõstanter retinẽs: langorẽ a corpor
ĩperitiã ab aio: a uentre luxuriã a do
mo discordiã · a ciuitate seditionem &
ipãꝫ intẽperantiã oĩno amouendã &
ꝓpulsandã censuit. duorũq temporũ
quã maxĩe mane & uespe curã & rõeꝫ
habuisse & oĩm que in uita gesserit:
post deũ ueritatẽ coluisse cõpertũ est
que quidẽ sola hoĩes deo ꝓximos facit
Q uis eni p deũ ĩmortalẽ nisi excellẽ
ti ingenio & singulari doctrina predi
tus in oĩ etate hec sicuti presul nr̃ fa-
cere posset. Tãta est eni · S. pr̃ inume
rabiliũ uirtutũ suarũ magnitudo &

21

copia ut in eis recensendis non minus
negotii esse uideatur: ac si celi sidera
enumerare uelim9 Quantũ enĩ pru-
dẽtia & grauitate ualeat quãtũ max
imarũ uel difficiliũ pulcherrimarũ
q͛ rerũ scientia polleat nõ sine magna
admiratione a me dici potest: quid di
cam de eloquẽtia suauiq͛ ac dulci ser-
mone eius quibus non solũ hõines ad
se amãdũ allicit: sed ipsas feras & bru
ta aĩalia mitescere facile posset: Mul-
ta quidem dicere possem que mihi oc
currunt: digna certe magno principe
& summis laudibus extollẽda que de
industria preteribo: ne in dicẽdo mo
dũ excedere uidear: presertim cũ san-
ctitatẽ tuã & omnes p̃res ingentium
uirtutũ presulis nostri satis edoctos
esse intelligam & uirtutis sue prestã-
tia ita imbutos ut uocibus & nutibus
patrũ collegio ipsũ asciscere pre se fe
rant: Quare iã finẽ dicendi faciẽdũ

censui. S· pr̃ si causam huius lucubra
tõnis nr̃e tue sanctitati breuiter expo
suero: ne id a me offitium abre sump-
sisse omnino uidear: quod summa ra
tiõe & equitate suscepi: ne quis me re-
prehendat aut mihi iure succenseat:
Nam cum multis p̃ceptis assiduo lit-
terarũ studio ab ipsa adolescentia mi
hi semper persuaserĩ: nihil magnope
in uita expetendũ preter laudẽ & ho
nestatem: & omnes corporis uolupta-
tes que in adolescentia & ĩ omni uita
blandissime adulari om̃esq; animi ui
res a virtute seiungere solent: per om-
nes gradus etatis fugiendas duxerim
illas litterarum delectatione coercens
& ueritatem semper excolendam sum
mopere existimauerĩ: me his studiis
totum tradens: ut possem aliquando
cum multis impartiri: cõmunemq; af
ferre fructum: & in aspectum lucẽq;
pferre: eximiam singularẽq; uirtutẽ.

22

Castrensis nr̄i ita a me colendā & ue-
nerandā censens uti eius preclara me
rita exposcere uident̄ nō sum passus
ꝑ mea in eū singulari beniuolētia ei⁹
ingētes uirtutes ita in cassuȝ iri ut il
las ꝑ mea uirili nō extollerē & mēori
e ac lr̄is ꝑpetueq; īmortalitati trade-
rem ne tanti prīcipis preclara facino
ra paruo tp̄is curriculo iacerent in te
nebris que lr̄arū monumentis uelut i
clarissimo & ꝑpetuo lumine accendi
possent ut eorū posteri imagineȝ tāti
principis mēorie & lr̄is traditā intuē
tes magna affecti letitia & ipārū uir
tutū accensi clarissimā suorū nobili-
tatē augere uel saltē adequare niterē
tur Sic enī ātiqui litterarū scriptores
& greci & latini fortissimorū hominū
imagines sculptas uel q; diutius du-
rarent egregiis scriptoribus traditas
litteris celebrarunt. Themistoclem il
lum summuȝ Athenis uirum dixisse

ferũt cũ ex eo q̃reret͛ c⁹ uocẽ libenter
audiret e⁹ iquit a quo ſua uirt⁹ optīe
predicari poſſet: Exiſtiabat·n·uir ille
clariſſim⁹ nullā hoim virtutē diuti⁹
ſubſiſter̄ & i mēoria hoīm uerſari poſ
ſe: niſi lr̄iſ mādaret͛: idq3 frequēter fac
tũ fuiſſe pr̄m nr̄orũ mēoria plane per
ſpicim⁹: nā & Cibricas res. C·Marius
& oia q̄ geſſit a. L. plocio cui⁹ igēium
dilexit celebrare fecit: & Mitridaticũ
bellũ magnũ atq3 difficile ut lucullu3
clariſſimũ & fortiſſimũ virũ & popu
li rōani nomē illuſtraret idē ipſe plo-
ti⁹ egregie ſcripſit· priſci·n·rōani quo
rũ fama & gloria orbē terrarũ circui-
uit & ad idos uſq3 penetrauit: qm̄ poe
tas & oratoreſ uiroſq3 igēio & doctrīa
preſtātes ſemp̄ in magniſ honorib⁹ &
premiis hũerũt eoꝝ ꝓpterea precla-
ra geſta litteris egregie demādata ip
ſorũ nomē immortalitati tradiderũt:
Magnũ alexandrũ multos laboru3 &

periculoꝝ suoꝝ scriptores secũ hũisse
legim⁹:& cũ ad achillis tumulũ in Si
geũ uenisset:alti⁹ suspirãs inquit:O
fortũate adolescẽs qui tue uirtutis ho
merũ maximũ preconẽ hũisti:quanti
enĩ facerẽt summi illi uiri reꝝ suaꝝ e
gregios suis tpib⁹ hũisse scriptores:q
de uita glorie causa dimicare nõ dubi
tabãt:facile intelligere possum⁹:tra-
himur quidẽ oẽs natura duce studio
laudis:& uix inuenit̃ q laborib⁹ sus-
ceptis piculisq; aditis nõ q̃si mercedẽ
laboꝝ suorũ desideret gloriã:Hec enĩ
studia Sãctissime pater uirtutũ inci-
tamẽta ad ipsas augẽdas & ãpliãdas
uirtutes esse uidẽt̃:qb⁹ hoies magno
pere cõmouẽt̃:Saxa & solitudines uo
ce respõdẽt & imanes bestie sepe orõe
flectũt̃:q̃nto magis hoies q sensu & ra
tõe ducunt̃:q suas aut maiorũ suorũ
ingẽtes laudes & uirtutes ante oculos
uersari uidẽt moueri & icitari debẽt:

quis est tā auersꝰ a musis: tā horridus
& īcultus q nō laborū aut uirtutū su-
arū preconiū nō exoptet ad memoriā
nōis sui celeberrimā: Nullū certe ma
ius Castrensi nostro munꝰ impresētia
dandū cēsui ·S.P· q̄m ipm̄ apud tuaꝫ
sanctitatē nostra lucubratōe celebra-
re: est certe magnope estimādū & his
ad modū cōsiderādū q in laboribꝰ &
uite piculis uersant: & in ipsius uite
cursu usqꝫ ad extremū spatiū nullum
trāquillū atqꝫ ociosuꝫ spm̄ duxerit ut
ipsaꝫ uirtutē sūmis uiribꝰ āplectant
ne cū eis oīa sint postea oīno iteritura
Nō.n· imagines & statue animorū si-
mulacra & ipsas uirtutes indicare sed
preclara īgenia ipsarū uirtutū expre
ssaꝫ effigiē & mēoriā sempiternā pre
se ferre possunt· Nulla enī uirtus me
liorē mercedē q̄ a studiosorū discipli
nis ab ipsis litterarū monumētis desi
derar e pōt qua neglecta oīs uere lau

24

dis & glorie eternitas plane sublata e

Que cũ ita sint hec a tua Sanctitate precipue petẽdũ existiaui si qua modo hũana a me uel diuina cõmẽdatio in tãtis uirtutibus fieri põt ut Castrẽ sez nostrũ q sua ingẽti uirtute & clarissimis moribus nõ solũ tuã sanctitatem sepe sublimauit sed oẽm patrũ uenerandũ senatũ & uniuersaz curiã ita ornauit ut merito dignus sit & ab oibus censeat qui ipsorũ patrũ numero suscipi & in ipso senatu licet ipse ꝓ sua modestia mime ambire uideat omnino ascribi debeat & ꝓ tua ĩnata clementia proqz hac mea dicendi simplicitate magnis tamen testimoniis apꝓbata id me impetrasse confido.

Rome Quarto kal. Maii. Anno salutis. Quadringentesimooctuagesimo Quarto. Supra Millesimum. Anno. Sixti Pont. Max. Tertiodecimo.

c

d

e